

Alpo K. Rapila :

SORTAVALAN SEMINAARIN JOHTAJAN
VAALI VUONNA 1880

Rapila, Alpo K. Sortavalan seminaarin johtajan vaali vuonna 1880, Koulun ja menneisyys XXVIII, 1990, ss. 176-194. Jyväskylän seminaari oli aloittanut toimintansa 1863 ja 1870-luvulla kaksi ruotsinkielistä seminaaria. Vuoteen 1880 mennessä oli niiden toiminnasta saatu runsaasti kokemuksia, esim. niiden henkilökunnalle asetettavista vaatimuksista. Kun Kymölän eli Sortavalan seminaarin johtajan virka sitten keväällä 1880 tuli täytettäväksi, oli maamme kansakoulutoimen piiriin ehtinyt varttua useita eteenpäin pyrkiviä henkilöitä.

Sortavalan seminaarin johtajan virkaan ilmaantui määräk aikana viisi muodollisesti pätevää hakijaa, nimittäin kaksi seminaarin lehtoria ja kolme kansakouluntarkastajaa. Hakijoilla oli erilaisia kokemuksia koulualalta ja erilaiset opinnot, joten vertailu heidän kesken oli vaikeaa. Nimitystä harkitessa jouduttiin soveltamaan yleisiä virkaylennyksiperusteita, siis jo Ruotsinvalian ajalta periytyneitä virkamiesoikeudellisia sääntöjä, mutta myös vuoden 1866 kansakouluasetuksen ylimalkaisia määräyksiä.

Näyttää siltä kuin nimitysprosessin alussa ollut yksipuolinen esittely olisi arvioinut vain soveliaisuuteen liittyviä seikkoja ja tällöin henkilökohtaiset tuttavuudet pääsivät liiallisesti vaikuttamaan lopputulokseen. Kysymys myös lääkärintodistuksen sanamuodon tulkinnasta.

Suomen säädöt olivat valtiopäivillä 1877-78 päättäneet perustaa seminaarin Sortavalan kaupunkiin. Senaatti 13.2.1879 lähetti asiasta kirjeen koulutoimen ylläpidon rakennukselle. Se puolestaan lähetti Uno Cygnaeuksen ja G. Lönnbeckin Sortavalan tutustumaan tilanteeseen ja ehdotettuihin rakennuksiin. He olivat siellä 1.9.1879. Asetuskokoelmassa ei julkaistu yleistä tietoa uudesta seminaarista. Kansakoulu-lehti 5 / 3.3.1880: Kymölän kansakoulunopettajaseminaari lähellä Sortavalan kaupunkia on määrätty avattavaksi tulevan syyskuun alussa yhdellä luokalla mies- ja naisosastossa.

Koulutoimen ylläpidon kokous 17.2.1880 (1 §) Esiteltiin senaatin kirje tämän kuun 5. päivästä. Kymölän seminaarin johtajan virka päätettiin julistaa haettavaksi. Sortavalan maistraatille lähetetään virkakirje n:o 164, joka käsitteli rakennuksia.

Sittenkuin Keisarillinen Senaatti kirjeessä Koulutoimen Ylihallitukselle 5 päivänä tätä kuuta on määrännyt, että kansakoulunopettajain ja -opettajattarien seminaari tulee ensi syksynä avata Sortavalan kaupungin lähellä olevalla Kymölään tilalla, julistetaan tämän kautta, Keisarillisen Senaatin samalla antaman määräyksen mukaan, sekä johtajan että johtajattaren virat samassa seminaarissa avonaisina Koulutoimen Ylihallitukselta haettaviksi kuudeskuudetta (56) päivän kuluessa tästä lähtien, tätä päivää kuitenkin lukematta.

Ja tulee hakijain näihin virkoihin, jotka opetusvelvollisuuden suhteen ovat määräysten alaisia 28 §:ssä armollista asetusta 11 päivästä toukokuuta 1866, liittää hakemuksiin todistetut ansioluettelot, asianmukaiset papin- ja lääkärin-todistukset sekä, jos hakija on ollut virassa, todistus siinä osoitetusta käytöksestä, kuin myös tehdyistä opinnäytteistä ja mitä muuta määräys-syynä pitää voidaan.

Helsingissä koulutoimen ylihallituksesta

17 päivä helmikuuta 1880

Käskystä : Carl Swibergson

Tämä ilmoitus julkaistiin Suomalaisessa Virallisessa Lehdessä 24 / torstaina 26.2.1880 sekä 25 / 28.2 ja 26 / 2.3. Tietysti myös vastaavassa ruotsinkielisessä lehdessä Finlands Allmänna Tidning 47 / 26.2 sekä 49 / 28.2 ja 52 / 3.3.1880.

Määräaikaan mennessä johtajan virkaan ilmoittautuivat hakijoiksi Viipurin reaalikoulun rehtori, varapastori C. I. J. Molander, Turun kaupungin kansakouluntarkastaja, pedag. kand. Axel Berner, Hämeenlinnan normaalilyseon kollega, filos. kand. A. E. Favén, Jyväskylän seminaarin lehtori, F M Olai Wallin ja saman seminaarin lehtori, F K Karl J. Högman.

Kouluylhallitus kokoontui istuntoon tiistaina 13.4.1880 klo 11 aamupäivällä. Kaikki seitsemän jäsentä olivat paikalla, samoin notaari Edv. Wegelius.

Istunnossa käsiteltiin (13 §) ehdollepano johtajan virkaa varten. Jokaisesta hakijasta oli valmistettu yksityiskohtainen ansioluettelo. Tähän otetaan näytteeksi alkupuoli rehtori Molanderista laaditusta ansioluettelosta.

1/2 att Rector M. Molander,
 som är född den 23de Decem-
 ber 1824, blefvid student den 20
 juni 1850. och ordinerade till
 predikaarbetet med domens om-
 dömet "approbatus cum laude"
 samt förordnad till pastoradjunkt
 i Rantasalmi (den 23 Mars 1853,
 den 23 April 1856 ~~förordnad~~ att
 handkropa lediga kyrkohjude am-
 betet i Rantasalmi, den 23 Septem-
 ber ¹⁸⁵⁷ ~~förordnad~~ till pastoradj-
 unkt i Årjäng den 21 Februari
 1858 till kapellanssubstitut den
 sammastid, underytt den 26
 april 1860 pastoratsumman med
 titeln "cum laude approbatus"
^{ordinerad} till t. f. kapellan i
 Heinåvåsa den 18 april 1860, ~~ord-~~
~~inerad~~ till kapellanssubstitut i Rian-
 tasalmi den 10 april 1861, ~~förordnad~~
 till pastoradjunkten i Årjäng den
 9. Oktober 1861, samt ^{ord-} den 17 September
 1862 ~~förordnad~~ att samtliga följande yngre
 behålla läranderättsambetet uti

Högre elementarskolan i Udby samt
 från den 23 November 1863. Inlämnad
~~at~~ ^{utom} all ~~sunt~~ ^{nyssnämnda} ~~af~~ ^{för} ~~flera~~ ^{ämnen} ~~religiösa~~ ^{händelser}
~~religiösa~~ ^{religiösa} läroämnen
 flösa vid högre ~~elementarskolan~~
 i Udby; (den 6. Oktober 1862) af
 Kejserliga Senaten förklarad ha
 rättighet att vid befordran till lära-
 tjänst vid elementarundervisnings-
 väsen, ~~skulle~~ ^{skulle} räknas sig såsom om det
 den tid han varit i tjänst vid
 tjänstgöring, ~~af~~ ^{och} ~~den~~ ^{den} 18 juli
 1864. ~~af~~ ~~Kejsersliga~~ ~~Senaten~~ ~~för~~
~~klarad~~ ~~Senaten~~ ~~att~~; ~~skulle~~ ~~han~~
 icke aflagt den för befordran
 till skollärautjäsningar förskrift
 pedagogisk kandidatexamen, så
 samt efter skyldighet och för
 tjänst vid befordran af min-
 dre till högre religiösa lära-
 tjänster vid landets element-
 arläroverk, med undantag
 af sådana, med hvilkas in-
 nägorande skyldighet att
 examinera i fäst och fästa.

Rehtori Molander oli siis 18.7.1864 saanut senaatilta erivapauden ala-alkeiskoulun uskonnonopettajan virkaan, poikkeuksena ne virat, joihin on yhdistetty saarna- ja pastoraalitutkintojen arvostelu. 20.7.1864 hänet oli määrätty hoitamaan Viipurin ala-alkeiskoulun opettajanvirkaa ja 7.9.1864 hän oli antanut käytännölliset opetusnäytteet sanottuun virkaan arvosanalla cum laude approbatur. Viipurin reaalikoulun kollegan virkaan uskonnossa, ruotsinkieleessä ja maantiedossa hän sai valtakirjan 25.11.1874. Hänet määrättiin toistaiseksi hoitamaan reaalikoulun rehtorin virkaa. Huhtikuun 21 päivänä 1872 hänet valittiin Viipurin sunnuntaikoulujen johtajaksi ja valtuusto valitsi 23.7.1872 hänet Viipurin kaupungin kansakouluntarkastajaksi. Kylliälän kasvatuslaitoksen johtokunnan jäseneksi hänet valittiin 9.5.1874. Kaikki nämä tehtävät hän oli hoitanut innokkaasti ja taitavasti. Lääkärintodistus osoitti hänet täysin terveeksi.

Pedag.kand. Berner oli syntynyt 1843, tullut ylioppi - laaksi 1864, ja suorittanut julkisen pedagogian - tutkinnon 31.5.1870, siihen sisältyi 10 oppiainetta. Hän oli seurannut opetusta Helsingin normaalikoulussa kevätlukukauden 1869 ja syyslukukauden 1870. Loviisan ala-alkeiskoulussa hän oli ollut opettajan sijaisena kevätlukukauden 1865, mutta lukuvuoden 1871-72 hän oli ollut historian ja maantieteen opettajana Helsingin suomenkielisessä rouvasväenkoulussa ja syyslukukauden 1874 avustavana kollegana Porissa. Valtuusto oli 2.6.1873 valinnut hänet Porin kansakouluntarkastajaksi ja senaatti oli 25.9.1875 määrännyt hänet maan kansakoulujen ylitarkastajan apulaiseksi. Turun kaupungin kansakouluntarkastajaksi hänet oli valittu 25.10.1877 johon virkaan hän oli astunut 1.9.1878 vapautettuna Porin kansakouluntarkastajan virasta 3.6.1874. Lopuksi hänet oli määrätty Turun ja Porin läänin kansakoulujen suurimman osan sivutoimiseksi piiritarkastajaksi. Kaikki nämä tehtävät hän on hoitanut innokkaasti ja taitavasti sekä käyttäytynyt hyvin. Berner on painattanut Suomen kansakoulumatrikkelin ja julkaissut pienemmän esityksen maan kansakoulutilastoista kuin myös avustanut kasvatusopillista aikakauskirjaa sekä muutamia maan suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä lehtiä. Hyvä terveys.

Kollega Anders Emil Favén oli syntynyt 1841, tuli ylioppilaaksi 1861 ja oli 28.5.1867 suorittanut fil.kand.-tutkinnon jossa laudatur suomen kielessä ja kirjallisuudessa, kuudessa aineessa approbatur. Julkisen kasvatustutkinnon hän oli suorittanut 25.5.1869. Käytännöllinen opetustaito täysin tyydyttävä. Hänet promovoitiin filosofian maisteriksi 31.5.69 Hän oli hoitanut maantieteen ja historian tuntiopettajan tointa Helsingin normaalilyseossa lukuvuodet 1868-74 ruotsin kielisen osaston kolmella alimmalla luokalla ja suomenkielisen osaston luokilla toisesta seitsemänteen. Lisäksi hän on ollut maantieteen ja historian tuntiopettajana sekä suomenkielisessä rouvasväenkoulussa 1870-74 että myös suomalaisessa yksityislyseossa täällä 1872-74. 18.5.1874 hän oli suorittanut käytännölliset opetusnäytteet kollegan virkoja varten Hämeenlinnan normaalilyseossa ja samana päivänä vielä samat näytteet lehtorin virkoja varten maan suomenkielisiin lyseoihin arvosanalla laudatur historiassa ja korkeimmalla cum laude approbatur-arvosanalla maantieteessä. Hän oli suorittanut 24.5.1874 fil.kand. vastaavan yksityisen kuulustelun yleisessä historiassa arvosanalla laudatur. Hänet valtuutettiin 31.8.1874 Hämeenlinnan normaalilyseon historian ja maantieteen kollegaksi. Lukuvuonna 1874-75 hän hoiti siellä myös uskontoa. Vuonna 1877 hän suoritti ulkomaan matkan nauttien kasvatustutkinnon matkastipendiä. Lukuvuonna 1878-79 hän hoiti normaalilyseossa yliopettajan virkaa historiassa ja suomen kielessä. Hämeenlinnan kansakouluntarkastajaksi hänet valittiin 15.8.1878. Hän on julkaissut painosta muutamia töitä sekä maan suomenkielisissä lehdissä useita kirjoituksia. Terveys on hyvä (mutta arvostelu virkatointen suorittamisesta puuttuu).

Seminaarin lehtori Olai Wallin oli syntynyt 1832, tullut ylioppilaaksi 1851 ja suorittanut 18.5.1857 fil.-kandidaattitutkinnon ja 29.5.57 promovoitu maisteriksi.

Syksyllä 1857 organisoinut parooni Munckin Erkylän kartanoon Hausjärvellä perustaman kansakoulun ja toiminut siellä opettajana kevätlukukauden 1861 loppuun saakka. Sen jälkeen hän on valtion tuella oleskellut heinäkuusta 1861 heinäkuuhun

1863 eli kahden vuoden ajan Sveitsissä ja Saksassa opiskellen siellä kasvatusoppia, käytännöllistä koulunpitoa ja kansakoulun opetusmetodeja kansakoulunopettaja- ja opettajatar-seminaareissa matkan lähimpinä tarkoituksina.

Hänet määrättiin 19.5.1863 toistaiseksi hoitamaan historian ja kasvatusopin opettajanvirkaa Jyväskylän väliaikaisessa seminaarissa ja senaatti antoi hänelle 10.7.1867 valtakirjan jo mainitun seminaarin lehtorin virkaan.

Huhtikuun 22 päivänä 1872 hänet armollisesti selitettiin oikeutetuksi, suorittamatta tuleville koulunopettajille astuksella 24.11.1869 määrättyä kasvatusopin tutkintoa Aleksanterin yliopistossa, hakemaan ja taitojensa mukaan saamaan vapaita opettajanvirkoja Suomen alkeiskouluissa.

Seminaarien matkastipendillä hän vieraili 5-8.8.1875 Pohjoismaiden toisessa yleisessä opettajakokouksessa Kristianstadissa, jossa järjestänyt mukaan viemistään käsitöistä, piirustuksista ja oppikirjoista näyttelyn ja pitänyt kokouksessa esitelmän käsitöiden merkityksestä kansakouluissa.

Lisäksi Wallin on julkaissut useita oppikirjoja sekä Suomen kolmannen yleisen kansakoulukokouksen sihteerinä toimittanut kokouksen suomenkielisen pöytäkirjan. Lisäksi hän on vuoden 1875 alusta julkaissut lehteä KANSAKOULU, kasvatusopillinen sanomalehti. Kaiken tämän ohessa Wallin on erinomaisella ahkeruudella, huolellisesti ja hyvällä menestyksellä hoitanut lehtorin virkaansa Jyväskylän seminaarissa. Tohtori Nilssonin antaman lääkärintodistuksen mukaan Wallinilla oli tilapäinen, paraneva keuhkosairaus, joka ei haittaa virkatehtävien suorittamista.

Seminaarin lehtori Karl Johan Högman oli syntynyt 1850 ja tullut ylioppilaaksi 1869 ja suorittanut 19.12.1874 filosofian kandidaattitutkinnon matemaattisissa oppiaineissa saaden arvosanan laudatur matematiikassa ja fysiikassa, astronomiassa non sine laude approbatur, kemiassa cum laude approbatur ja Pohjoismaiden historiassa approbatur. Kevätlukukauden 1875 hän oli seurannut matematiikan ja fysiikan opetusta Helsingin normaalilyseossa. Häneltä oli 28.6.1875 määrätty hoitamaan luvun vuoden 1875-76 ajan matematiikan lehtorin virkaa Jyväskylän

seminaarissa. Hän oli 24.11.1875 suorittanut julkisen kasvatusopin tutkinnon saaden arvolauseen non sine laude approbatur. Hänet oli 6.3.1876 määrätty kahtena koevuotena tuota matematiikan lehtorin virkaa. Seminaareille myönnetyn matkastipendin turvin hän oli kesällä 1876 vierailut Filadelfian maailmannäyttelyssä, josta on jättänyt matkakertomuksen. Hän sai 13.8.1878 valtakirjan edellä mainittuun lehtorin virkaan Lokakuun 19 päivänä 1878 hän suoritti käytännölliset opetusnäytteet saadakseen kelpoisuuden suomenkielisten lyseoiden matematiikan ja fysiikan lehtorin virkoihin saaden arvolauseen cum laude approbatur, kun hänelle myönnettiin 16 puoltääntä korkeimman mahdollisen määrän ollessa 24. Hän on toimitanut Kansanvalistusseuran sarjaan viisi vihkoa ja kuuluu jäsenenä Jyväskylän kaupunkiseurakunnan kirkonrakennuskomiteaan ja Jyväskylän säästöpankin johtokuntaan.

Seminaarin johtajan Leinbergin antaman todistuksen mukaan hän on hoitanut lehtorin virkansa taitavasti, ahkerasti ja huolellisesti ja tohtori Högforsin antaman lääkärintodistuksen mukaan Högman on terve ja hänellä on "hyvä ruumiinrakennus"

Kouluylivaltuutuksen pöytäkirjassa on peräti 14 sivua, joilla kerrotaan hakijain ansioista. Silti esitykseen on jäänyt puutteita. Aikaisemmin jo todettiin, että tarkastaja Favénin kohdalta puuttuu arvostelu virkatoimien suorittamisen laadusta. Aksel Berner oli julkaissut 1875 Kansakoulumatrikkelin ja 1878 matrikkelin maamme kansakoulunopettajista. Lehtori O. Wallinin kohdalla olisi selvyuden ja havainnollisuuden vuoksi pitänyt luetella ne kirjat, jotka hän oli julkaissut vuosina 1861, 1870 (kolme eri kirjaa), 1875, 1876 ja 1880. Samoin olisi pitänyt mainita, että hän oli johtavana toimittajana vuodesta 1865 ilmestyneessä lehdessä Koti ja Koulu. Hän oli hakijoista ylivoimainen tässä suhteessa. Ei ole varmuutta, koska oli laatinut esittelyn, ehkä laitoksen sihteeri.

Tämän jälkeen pöytäkirjaan on merkitty vanhimpien hakijain Molanderin ja Wallinin hakemuksissaan mainitsema ehto saada edelleen käyttöä hyväkseen, jos tähän virkaan nimitetään, entisessä virassaan nauttiman palkkausedun. Ehdot hyväksyttiin, joten niistä ei ole syytä tässä enempää mainita.

Suomen valtiokalenterin 1880 mukaan istuntoon osallistu -

neista jäsenistä on arvojärjestyksessä annettu seuraavat tiedot, ensin syntymävuosi ja sitten vuosi, jolloin on tullut kouluylivaltuutuksen jäseneksi :

L. L. Lindelöf matem.prof.	1827	1874
A. Rönnholm fil.maist.	1822	1878
K. G. Estlander taide prof.	1834	1879
Uno Cygnaeus pastori FT	1810	1861
J. G. Frosterus professori	1826	1869
C. Synnerberg fil. tri	1837	1869
A. F. Laurell fil.maist.	1841	1877

Kouluylivaltuutuksen sihteeri K. Swibergson 1843,1873

"""""""" notaari K. E. Wegelius 1850 1875

Kun hakemusasiakirjoihin oli tutustuttu, tohtori Cygnaeus esittelijänä selosti asiaa ja antoi seuraavan lausunnon :

Kun kansakoulunopettajaseminaari ei ole valmistuslaitos mihinkään korkeampaan oppilaitokseen, vaan sen tehtävä kokonaan on omalla alallaan kasvattaa tietynä rajoitettuna aikana oppilaansa tulevaan ammattiin ja kun sitä paitsi yhdistetty opettaja- ja opettajatarseminaari harjoituskouluineen on monisäikeisin oppilaitosmuoto, mitä meillä on, näyttää selvältä, että johtajan persoonallisuus täällä on merkityksellisempi kuin missään muussa oppilaitoksessa. Kansakouluasetuksen 31 §:ssä lueteltujen kelpoisuusehtojen joukossa sanoilla " sedlig stadga, allvarligt tänkesätt och för ungdomens ledning lämligt sinnelag " (suomenkielisessä asetuskokoelmassa : tapain ja mieli-alan vakavuus sekä nuorison johdattamiseen sopiva luonnonlaatu) ilmaistu vaatimus näyttää minusta kaikkein tärkeimmältä. Hyvältä seminaarin johtajalta voidaan ennen kaikkea vaatia luonteen lujuuutta ja kypsyyttä, jota ilman eivät mainioimmatkaan muut piirteet yleensä voi tehdä henkilöä soveliaaksi seminaarin korkeimman johtajan tehtävään. Lisäksi häneltä vaaditaan kansakoulujen tarpeesta luotettavan selvä oivallus, joka on omiaan tässä johtamisessa ohjaamaan tarkoituksenmukaiseen suuntaan ja nämä ominaisuudet ovat erittäin tärkeitä nyt, kun kyseessä on alusta lähtien suunnitella uusi oppilaitos. Nämä ominaisuudet kuitenkin ovat sen laatuasia, että niiden omistaminen on kir-

jällisesti vaikeasti osoitettavissa. Mutta kun kaikki nämä hakijat ovat minulle tuttuja, jopa olen heistä useampien kanssa ollut henkilökohtaisessa kosketuksessa kansakoulun alalla, rohkenen tässä suhteessa nojautua henkilökohtaisiin kokemuksiini.

Tähän seikkaan nojautuen ja lähtien edellä lausumistani periaatteista katson rehtori C.I.J. Molanderin noiden viiden hakijan joukossa eniten omaavan niitä ominaisuuksia, jotka takaavat uuden laitoksen hyvän ja lujan organisaation ja sen vuoksi pidän häntä henkilönä, jota ensi sijassa pitäisi suositella haettavana olevaan virkaan. Jo hänen ikänsä ja kutsumuksensa uskonnonopettajana ovat takeena sellaisesta siiveellisestä kypsyudesta, jollaista vaaditaan seminaarin johtajalta. Lisäksi rehtori Molander on yleisesti tunnettu lujuoluontoisena järjestyksen miehenä. Hän on erinomaisen taitavasti järjestänyt kansakouluntarkastajana Viipurin kansakoululaitoksen. Monivuotinen opetustoiminta on perehdyttänyt hänet nuorison ohjaamiseen ja neliluokkaisen realikoulun johtajana osoittamansa hyvä taito oppilaitoksen johtajana mielestäni oikeuttavat hänet pääsemään virkaan, vaikeivat muut uudemmat pätevyysvaatimukset tarkasti sovellu kyseiseen virkaan. Koska rehtori Molander, mikäli hänet siirretään toiseen virkaan, tulee vaihtamaan hyvän taloudellisen tilanteensa suhteellisesti huonompaan, näyttää hänen anomuksensa saada tulevaisuudessa laskea hyväkseen entiset virkavuodet, olevan helposti puollettavissa, koska kouluylihallitus hiljattain teki samantapaisen päätöksen. Lopuksi hänen pyyntönsä saada astua uuteen virkaan vasta syyskuun alussa on etu niille laitoksille, joita hän nykyisin valvoo, ei rajoita toisten oikeuksia eikä aiheuta mitään ylimääräisiä kuluja.

Jo varhain osoitettu mielenkiinto maamme kansakoululaitosta kohtaan ja silloinen suora toiminta sen alueella sekä kaksivuotinen oleskelu ulkomailla opiskelemassa pedagogiikkaa ja koulujärjestelyjä ynnä monivuotinen hyvin arvosanoin suoritettu opetustoiminta pedagogisissa oppiaineissa maamme tähän asti ainoassa yhdistetyssä opettaja- ja opettajatar-seminaarissa ja sen ohessa harjoitettu merkittävä toiminta

kansakoulujen oppikirjojen laatijana epäilemättä oikeuttavat lehtori O. Wallinin tulevan lähinnä kysymykseen. On itsestään selvää, että voidaan suostua hänen ehtoonsa saada uudessa virassa nauttia jo aikaisemmin myönnettyjä palkkausetuuksia. Hänhän pysyisi saman laitoksen piirissä.

Kolmannelle ehdokassijalle pitäisi mielestäni asettaa kollega E. Favén, koska hän suhteellisin hyvin arvosanoin on hoitanut opetustyönsä suomenkielisessä normaalikoulussa ja hänen yliopisto-opiskelunsa on johtanut hyviin tuloksiin ja kun hän on osoittanut ahkeruutta ja taitavuutta kansakoulun-tarkastajana.

Jäljellä olevat hakijat, tarkastaja Berner ja lehtori Högman ovat edellä mainittuja heikompia, Berner suorittamiinsa oppisuorituksiin ja opetustoimintaansa nähden, Högman vähäisen kokemuksensa perusteella. Minulla on Bernerin kanssa monivuotinen henkilökohtainen kosketus ja silloin saadut kokemukset ja niin voin katsoa, ettei kummallakaan ole tarpeellisia luonteen ominaisuuksia seminaarin johtajan tärkeään ja vastuulliseen virkaan.

Esittelijän puheenvuoron jälkeen istunnon nuorin jäsen, ylitarkastaja Laurell sai ilmaista käsityksensä seuraavasti: Täällä esitetyillä perusteilla kannatan rehtori Molanderin asettamista ensimmäiselle ehdotussijalle.

Katsoen lehtori Wallinin tietomäärään ja pitkäaikaiseen menestykselliseen toimintaan sekä kansakoulussa että seminaarissa, tahtoi ylitarkastaja suoda toisen ehdotussijan hänelle ellei esitetty lääkärintodistus johtaisi arvelemaan jaksako hän hoitaa työteliään seminaarin organisoimisen ja hoidon. Todistus on annettu tutkimuksen perusteella. Kun tähän vielä lisäksi tulisi se, että Wallin uudessa virassaan haluaisi nauttia edellisessä virassaan saamiaan palkankorotuksia, ei häntä voida esittää toiselle ehdotussijalle, vaan se tulisi antaa tarkastaja Bernerille opintojensa ja kansakoulupedagogiikasta hankkimiensa tietojen takia sekä muiden kansakoulualan toimintojensa vuoksi.

Kolmas ehdotussija voidaan antaa kollega Favénille, koska hän on monta vuotta toiminut Helsingin ja Hämeenlinnan normaalilyseoissa ja hoitanut taitavasti opetustyönsä.

Ylitarkastaja Laurellin puheenvuoron jälkeen pääsi mieliteensä lausumaan toinen oppikoulujen ylitarkastaja C. Synnerberg , joka oli tätä mieltä :

Kansakoulujen ylitarkastajan suositusten perusteella ja kun asetettu ehto ei voi olla esteenä, kannatan rehtori Molanderin asettamista ensimmäiselle ehdotussijalle.

Toisen ehdotussijan katson kuuluvan tarkastaja Bernerille, joka on osoittanut omaavansa hyvän käytännöllisen kyvyn niiden koulujen hallinnossa, joita hän on tarkastanut ja kun hänellä on perusteelliset pedagogiset tiedot kansakoulutoimen alalla myös ulkomailta. Näin ollen tarkastaja Berner on mielestäni täysin sopiva seminaarin johtajaksi, kun hänellä on kyky johtaa laitosta kokonaisuutena mutta myös tietoja eri oppiaineista , joten hän johtajana pystyisi ohjaamaan laitosta kansakoulun tarpeiden mukaisesti.

Lehtori Wallinin pitkäaikainen palvelus kansakoulunopettajaseminaarissa ja hänen perusteelliset pedagogiset opintonsa oikeuttaisivat mielestäni hänet tulemaan seuraavaksi, ellei hänen hakemukseensa liitetty lääkärintodistus olisi omiaan herättämään epäilyksiä ja esittämänsä ehto estäisi hänen määräämisensä virkaan. Tämän takia olen valmis puoltamaan kolmatta ehdotussijaa kollega Favénille hänen kokemustensa perusteella.

Ylitarkastaja, professori Frosterus oli samaa mieltä kuin ylitarkastaja Cygnaeus.

Neuvotteleva jäsen, professori Estlander ja pääjohtajan sijainen Rönnholm yhdistyivät siihen lausuntoon, jonka ylitarkastaja Laurell oli esittänyt. Pääjohtaja, valtioneuvos Lindelöf oli samaa mieltä tohtori Cygnaeuksen kanssa.

Lopuksi päätettiin, että tämä pöytäkirja tarkastetaan yllä hallituksen seuraavassa kokouksessa.

Kouluylivaltion seuraava istunto pidettiin perjantaina 16.4.1880 klo 11 aamupäivällä. Paikalla olivat kaikki samat jäsenet kuin edellisellä kerralla. Heti aluksi otettiin uudelleen esille Sortavalan seminaarin johtajan viran täytäminen (1 §). Tohtori Cygnaeus oli tilaisuuteen valmistanut uuden lausunnon, jonka hän heti esitti seuraavasti :

Koska tapahtuneiden äänestysten perusteella lehtori Wallin näyttää kokonaan putoavan ehdotuslistalta ja kansakouluntarkastaja Berner tulisi toiselle tilalle, pyydän saada esittää käsittelyyn seuraavaa :

Seminaarin johtajan virkaa haki kolme kansakouluntarkastajaa ja kaksi seminaarin lehtoria. Ellei tähän virkaan kumpakaan seminaarin lehtoreista katsottaisi sopivaksi asettaa ehdolle , olisi se omiaan herättämään ihmetystä. Maan kaikissa kansakoulupiireissä näyttäisi selittämättömältä tapaukselta, mikäli ehdollepanosta suljettaisiin mies sellaisilla ansioilla kuin lehtori Wallinilla on. Hän ei ollut ainoastaan eräs ensimmäisistä maassamme joka sanoissa ja teoissa osoitti lämmintä harrastusta kansakoulua kohtaan, vaan hän on myös pedagogisissa tarkoituksissa tehdyillä opintomatkoiltaan ja opetustoiminnallaan tullut henkilöksi, jonka, jos kehen, voidaan katsoa omaavan perusteelliset pedagogiset tiedot erityisesti kansakoulupedagogiikassa sekä oppiaineista sellaiset tiedot , jotka tekevät mahdolliseksi itsenäisesti johtajana ohjata kaikkien aineiden toimintoja. Kaikissa tapauksissa hänen siis pitäisi saada tila ehdollepanossa , ainakin ennen kansakouluntarkastaja Berneriä. Lehtori Wallinin täydelliseen sulkemiseen ehdollepanosta ei esitetty lääkärintodistus anna aiheutta. Siinä mainitut sairaalloisuudet keuhkoputkissa eivät ole aiheuttaneet mitään estettä hänen säännölliselle virkansa hoitamiselle. Tosiasia on ettei Wallin 17-vuotisen opettajatyönsä aikana Jyväskylässä ole sairauden vuoksi joutunut vähimmässäkään määrässä laiminlyömään tehtäviään , vaan päinvastoin hänellä on niiden lisäksi riittänyt voimia laajaan kirjalliseen tuotteliaisuuteensa.

Jos kuitenkin, huolimatta äsken esittämästäni, lehtori W. suljettaisiin ehdollepanosta ja sen sijaan tarkastaja Berner pääsisi ehdolle , niin silloin toinen sija olisi annettava kollega Favénille ja Bernerille vasta kolmas. Tämän toki osoittavat seuraavat seikat : 1. Kaikista hakijoista Bernerillä on vähämerkityksellisintä opetustoimintaa, 2. suorittamassaan pedagogian tutkinnossa hänellä ei missään oppiaineessa ole korkeinta arvosanaa eikä siis lehtorin pätevyyttä,

3. hän ei myöskään mainittavilla kirjallisilla esityksillään ole osoittanut omaavansa syvällisiä pedagogisia tietoja, joilla hän voisi muuten korvata puuttuvaa pätevyyttään. Kaikkein vähiten hänelle voidaan katsoa suositukseksi B:n nimeä kantavan kansakoulukalenterin julkaiseminen, jonka tiedot kouluylivhallitus lähemmin tuntee. 4. hänen käytännön toimintansa kansakoulun alalla ei ole ollut pitkäaikaista eikä muuten niin merkittävää, että ne voisivat korvata esitetyt puutteet.

Vaikka mielelläni tunnustankin sen harrastuksen, jolla Berner on käsitellyt kansakouluasiaa ja hänen menestyksellisen toimintansa kansakouluntarkastajana, täytyy minun valitettavasti toiselta puolen huomauttaa, etteivät niiden ansiot ole olleet yhdenmukaisia sen kestävyuden ja lujouden kanssa, joita ominaisuuksia välttämättömästi vaaditaan suuren oppilaitoksen johtajalta. Kun minä olen ollut mukana luomassa maan kolmen seminaarin organisatiota ja olen toiminut väliaikaisena seminaarin johtajana, on minulla jonkin verran kokemuksia siitä, mitä tuollainen toiminta vaatii. Kun minä vielä olen ollut pitkäaikaisessa, lähes päivittäisessä, kosketuksessa tarkastaja Berneriin ja luulen tuntevani hänet, niin toistan tässä lopuksi ja varmasti käsitykseni, että seminaarin organisatiota ja johtoa ei voida luovuttaa tark. B:lle.

Kun tohtori Cygnaeus oli esittänyt näin ankaran hyökkäyksen tarkastaja Berneriä vastaan, professori Estlander oli valmis muuttamaan entisen mielipiteensä. Pöytäkirjaan on merkitty, että hän kannattaa toiselle ehdotussijalle seminaarin lehtori Olai Wallinia, koska äsken todistettiin, että hänen sairautensa ei ole estänyt hänen työskentelyään 17 vuoden aikana seminaarissa eikä hänen laajaa kirjallista tuotantoaan. Kolmammalle ehdotussijalle hän hyväksyi kansakouluntarkastaja Bernerin tämän kansakoulualalla suorittaman menestyksellisen toiminnan johdosta.

Tämän jälkeen muovattiin päätös. Todettiin, että rehtori Molander saa yksimielisesti ensimmäisen ehdotussijan mutta toisen sijan saa lehtori Wallin äänestyksen jälkeen ja kolmas kansakouluntarkastaja Berner samoin äänestyksen jälkeen. Äänestysten tulos oli aina 4 - 3.

Päätöksen loppuun kirjoitettiin valitusosoitus. Päätös päätettiin lähettää maan virallisiin lehtiin. Asiakirjat lähetettiin Hänen Keis. Majesteetilleen, jolle myös ilmoitettiin että rehtori Molanderin ehtoon voidaan suostua.

Johtajattaren virka julistettiin uudelleen haettavaksi, kun sitä ei ollut kukaan hakenut. (Vir. lehti 47/ 22.4.1880)

T ä n ä ä n tekemässään alamaisessa ehdotuksessa johtajan viran määräämiseksi äskön perustetussa kansakoulunopettaja- ja opettajatarseminaarissa Sortavalan kaupungin lähistöllä on Koulutoimen ylihallitus pannut :

Ensi sijaan : Viipurin realikoulun rehtorin, nimipast. Klas Israel Joachim M o l a n d e r i n

Toiseen sijaan: Lehtorin Jyväskylän kansakoulunopettaja- ja opettajatarseminaarissa, filosofian kandidaatin Olai W a l l i n i n

Kolmanteen sijaan : Turun kansakoulujen inspektorin, Pedagogian kandidati Aksel B e r n e r i n.

Tähän tyytymätön saa viimeistään ennen kello 12 kuudentenakymmenentenä (60) päivänä tämän jälkeen, tätä päivää kumminkaan lukematta, Keisarill. Senaatin Talousosastoon antaa alamaisen valituksensa ynnä Koulutoimen ylihallituksen päätöksen tässä asiassa ; jota paitsi valittajan tulee saman ajan kuluessa Ylihallitukselle ilmoittaa aikomuksensa hakea sen toimeen muutosta ja sen jälkeen seitsemässä päivässä valitusajan kuluttua todistuksella Keis. Senaatin registraattorikonttorista Ylihallitukselle todistaa, että valitusasia on ajettu. Kaikki tämä sillä uhalla, että valittaja muutoin menettää puheenvaltansa.

Helsingissä , Koulutoimen Ylihallituksessa
16 päivä huhtikuuta 1880

Käskystä : Carl Swibergson

Julkaistu Suom. Vir. lehti 50 / 29.4 , 51/ 1.5 ja 52/ 4.5.80
Sama ruotsinkielisenä Finl. Allmänna Tidning.

Valitusoikeuttaan käyttivät tarkastaja Berner ja kollega Favén. Ylihallitus tiistaina 22.6.80 palautti asiakirjat ja viittasi tri Cygnaeuksen asiassa aikaisemmin ant. lausuntoon.

Koulutoimen ylihallitus sai 8.9.1880 senaatin kirjeen n:o 900 / 26.8.1880. Senaatti on tänään valtakirjalla nimittänyt ja määrännyt Viipurin realikoulun rehtorin, vice pastorn Clas Israel Joachim Molanderin toimimaan yhdistetyn kansakoulunopettaja- ja opettajatarseminaarin johtajana Sortavalassa.

A. Mechelin

Suomalainen Virallinen lehti 101 / 28.8 kertoi saman tiedon mutta "tituloi" Molanderin nimikirkkoherraksi.

Helsingiläisellä Morgonbladet-lehdellä (päätoimittaja J. A. Hagman) oli erinomaiset suhteet kouluylihallitukseen, koska se jo elokuun alussa osasi kertoa Molanderin nimityksestä. Tästä lehdestä tiedon lainasi O. Wallinin Kansakoulu-lehti, joka 16 / 16.8 ilmoitti: Kymölän seminaarin johtajaksi kuuluu Viipurin realikoulun rehtori, varapastori Molander olevan määrätty.

Nimitysprosessi oli kestänyt kauan ja silloin viivästyti uuden seminaarin työn alkaminenkin. Laitoksen johtajalle oli luvattu 5800 mk vuosipalkkaa, mutta kun luultiin että johtaja ottaa virkansa vastaan huhtikuulla, se pienennettiin aina 4350 markkaan saakka. Tästäkin se pieneni, koska viran vastaanotto siirtyi syksyyn.

Kouluylihallitus oli 25.8 tehnyt päätöksen seminaarin toiminnan aloittamisesta. Tieto julkaistiin Virallisessa lehdessä kolme kertaa alkaen 105 / 7.9.80. Pääsyttökinto Sortavalan seminaariin tapahtuu 18.10 miespyrkijäin kanssa ja 19.10 naispyrkijäin kanssa. Seminaarin toiminta alkaa 20.10. Niin se alkoikin ja myöhästymisen vuoksi senaatti joutui kirjeellään 1179 / 25.11.1880 uudelleen taksoittamaan monia maksuja siellä.

Juhlallinen tilaisuus oli uuden seminaarin vihkiäisjuhla. Tohtori U. Cygnaeus piti siellä harvinaisen hyvän esityksen Suomen kansakoululaitoksen tarkoituksesta ja sen alkuvaiheista. Senaatin kirkollisasiain toimituskunnan päällikkö H. A. Mechelin puhui. Hän siis vastasi nykyistä opetusministeriä. Uusi johtaja joutui kansan edessä vannomaan:

Minä C.I. J. M lupaan ja vannon Jumalan ja Hänen pyhän evankeliuminsa kautta aina tahtovani olla Hänen Keisarilliselle Majesteetillensä Aleksander toiselle, koko Venäjänmaan....

(Nykykäsityksen mukaan ylen pitkä valan kaava)

(FT Iivar Kemppinen: Sortavalan sem. historia 1969)

3. Johtajat ja johtajattaret

Claës Israel Joakim Molander 1880—88

Sortavalan seminaarin, tai kuten seminaaria aluksi nimitettiin, Kymölän seminaarin ensimmäinen johtaja Claës Israel Joakim Molander, »Ukko», oli syntynyt läntisessä Savossa, Kangasniemellä 23. 12. 1829. Ylioppilaaksi hän tuli 21-vuotiaana 1850 ja vihittiin papiksi kolme vuotta myöhemmin 1853. Aluksi hän toimi apulaispappina Rantasalmella, Heinävedellä ja Viipurissa. Viipurissa ollessaan hän kuitenkin ikäänkuin vähitellen joutui koulumiehen ja kasvattajan alalle toimien ensin 1864 opettajana Viipurin ala-alkeiskoulussa ja sen jälkeen uskonnon ja ruotsin kielen kollegana Viipurin realkoulussa tullen saman koulun rehtoriksi 1874. Näiden virkojensa ohella hän toimi Viipurin pitäjässä sijaitsevan Kyllälän orpokodin, sittemmin kasvatuslaitoksen, johtokunnan jäsenenä, ja kansakouluasetuksen voimaan tultua hän organisoï Viipurin kaupungin kansakoululaitoksen ja oli samalla kaupungin kansakoulujen tarkastajana, kunnes hänet 1880 nimitettiin Sortavalan seminaarin johtajaksi. Hänet tunnettiin kokeneeksi koulumieheksi ja hänet arveltiin sopivaksi mieheksi panemaan uusi seminaari alulle sekä järjestämään kaikenlaiset siihen liittyvät asiat. Molander oli tavallista vahvempi ja harteikkaampi mies, ja hänestä sanottiin, että hänellä on kyllin vahvat hartiat kantamaan huolia. Ja kantamista niissä huolissa olikin, kun ottaa huomioon suuren laitoksen perustamisen ja siihen liittyvät hankinnat silloisissa Sortavalan oloissa, eikä nykyisiin verrattavia koulutarvikeliikkeitä ollut. Oli alettava käytännöllisesti katsoen tyhjistä lukuun ottamatta Siitosen kansakoulun opetusvälineistöä, joka siirtyi kokonaan seminaarille, ja kaikki oli hankittava muualta; koulurakennusten lisäksi oli saatava pulpetit, tuolit, taulut, opetusvälineet, soittokoneet, sisäoppilasaruntoiloiden sängyt, pöydät, tuolit ja kaapit, peitteet, patjat ja liinavaatteet, oppilasarukaloiden kalusteet, astiastot ja säilytysvälineet. Silloisten tietojen mukaan näitä mitään ei juuri saanut Sortavalasta, vaan ne oli tuotava kauempaa. Matka Viipuriin oli pitkä, ja sieltäkin oli tavarat tuotava hevosrahtina, koska rautatietä ei vielä ollut. Sen sijaan yhteys Pietariin oli mukavampi, kun laivat kulkivat suoraan Sortavalan ja Pietarin väliä, ja Pietarista oli totuttu jo sitä ennen hankkimaan kaikki sellainen, mitä Sortavalasta ei saanut. Vieläpä Helsinkiin kuljettiin Sortavalasta tavallisimmin siten, että ensin matkustettiin laivalla Pietariin ja sieltä junalla Helsinkiin. Johtaja Molanderkin joutui seminaarin hankintoja suorittaessaan tekemään monta matkaa Pietariin. Toisinaan hänellä oli mukanaan joku seminaarin lehtoreista tai johtajatar Bergman. Sieltä he suurista liikkeistä ostivat huonekaluja, soittokoneita, liinavaatteita, pöytälinjoja, astioita, opetusvälineitä jne., niin että tuolloin hankittua tavaraa oli jäljellä vielä seminaarin viettäessä 50-vuotisjuhlaansa 1930. Osittain saatettiin silloin ostaa myös liian hienoa tai muuten vähemmän käyttökelpoista tavaraa, kuten johtaja

C. I. J. Molander.

N i m i t y k s e n a r v o s t e l u

Lainopillisessa kirjallisuudessa esitetään, että virkaylennysperusteilla tarkoitetaan niitä perusteita, joiden mukaan samaan virkaan pyrkivien ehdokkaiden keskinäinen etusija määrätään ja heidän kelpoisuuttaan vertailevasti arvostellaan.

Asiassa on otettava huomioon yleiset virkamiesoikeudelliset periaatteet sekä erikseen tiettyjä virkoja varten luodut yksityiskohtaiset säädökset.

Viime vuosisadalla edelliseen ryhmään kuuluivat vuoden 1789 yhdistys- ja vakuuskirjan 4. kohdan maininnat. Ne tarkoittivat, että valtakunnan virkoja täytettäessä tuli taidon (skicklighet), ansion ja kokemuksen (förtienst och erfarenhet) ja koetellun kansalaisuuden (beprövad medborgerlig dygd) olla ainoana oikeana perustuksena syntyperään ja säätyyn katsomatta. Ansio ja kokemus tarkoitti nimenomaan virkavuosia. Taito tarkoitti tietopuolista perehtymistä virkaa koskeviin asioihin, siis juuri sen viran, josta oli kysymys.

(Tiedot ovat O. Rytköjän teoksesta Virkamiesoikeus 1975 ss. 25-28 , Anteckningar enligt professor R. F. Hermansons föreläsningar öfver Finlands statsförfattning 1892 s. 104-)

Seminaarin johtajasta annetut yksityiskohtaiset säädökset löytyivät tuolloin vuonna 1866 annetun kansakouluasetuksen pykälistä 30 - 39. Tähän otetaan niistä tärkeimmät.

Seminaarin johtajan nimittää, Ylihallituksen siihen tekemän vaali-ehdotuksen mukaan , Senaatin Talous-Osasto.

Saattaaksensa tulla kysymykseen vaaliehdotuksessa johtajan virkaan pitää hakijan ei ainoastaan Aleksanterin Yliopistossa suorittaa ne opinnäytteet, jotka maan yläalkeiskouluihin ja gymnaaseihin asettamista varten ovat määrättyt, vaan myöskin näyttäneen , että hänellä, tapain ja mieli-alan vakavuuden sekä nuorison johdattamiseen sopivan luonnonlaadun ohessa, on se kokemus ja taito sekä tottumus opettamisessa kuin viran oikeaan toimittamiseen vaaditaan.

Kun hakemukset tarpeellisten atestien ja todistuskirjain kanssa ovat sisään tulleet, määrätköön Ylihallitus päivän ja hetken, jolloin kunkin hakijan on velvollisuus tulla näyttämään kokemustansa ja taitavuuttansa opettajatoimen hoitamisessa.

Nuo pätevyysvaatimukset vastasivat v. 1866 toimineiden oppikoulujen opettajien virkoja. Mutta kun maamme oppikouluista annettiin uusi laki 26 / 8.8.1872 Koulujärjestys, niin koulujen ja opettajien nimitykset muuttuivat, samalla tarkistettiin kelpoisuusvaatimuksia. On merkillistä, että kansakouluasetusta ei uuden lain johdosta tarkistettu.

Noista viidestä hakijasta nousevat muiden yläpuolelle selvästi rehtori Molander ja seminaarin lehtori Wallin.

V e r t a i l u	<u>Molander</u>	<u>Wallin</u>
Ikä	51 v.	48 v.
Opinnot	pappistutkinto	Fil.kandidaatti
Virkavuodet a. yleensä	27	23
"" b. koulualalla	18	23
Viranhoidon laatu	hyvä	hyvä
Kirjallinen toiminta	ei	laaja
Seminaarin tuntemus	ei	täydellinen
Muu julkinen toim.	6 v.	0

Virkavuodet olivat viime vuosisadalla erittäin tärkeä peruste. Olivat ne myöhemminkin. Senaatti ehdotti 20.5.1912 kouluneuvoksen virkaan tark. Aminoffin, mutta kenraalikuvernööri ei hyväksynyt, vaan vaati tark. Rauhamaan nimittämistä. Opinnot molemmilla samat. Rauhamaan ikä 47 v ja virkavuosia 14. A:n ikä 38 v. ja virkavuosia 5.

Tässä tapauksessa koulualan virkavuodet antavat väärän kuvan. Molanderin vuodet ovat oppikoulun ala-asteelta, Wallin taas kansakoulussa ja seminaarissa. Esittelyssä väitettiin väärin:

" Monivuotinen opetustoiminta on perehdyttänyt M:n nuorison ohjaamiseen ", sillä hän työskenteli lasten parissa. Mutta Wallin taas työskenteli nuorison, seminaarin tulevien oppilaiden ikäisten parissa. Kiireen takia senaatti 5.2.1880 vapautti johtajan KKa 35 § käytänn. opetusnäytteistä.

Wallinin opiskelut olivat laajemmat ja menestyksellisemmät.

Tuskin kukaan maamme seminaarien kasvatusaineiden opettaja on jälkepäinkään valmistunut tehtävänsä olosuhteisiin katsoen yhtä perusteellisesti kuin W.ⁿ (Jussi Isosaari).

Viipurin kansakoulussa oli silloin kuusi opettajaa, ei heidän johdattamisessaan taitoja tarvittu. Yhden miehen subjektiivine käsitys ratkaisi kaiken. Cygnaeus oli pappi, samoin Molander.

V a i n s o v e l i a i s u u s !